

**ANDOVSKI
ZVAUN JE
180 LEJT
STAR
STR. 3**

**III. SREČANJE
PORABSKIH
SLOVENCEV
STR. 4-5**

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Monošter, 28. avgusta 2003 * Leto XIII, št. 17

820 let naselja – 20 let mesta

20. avgusta je Monošter praznoval 20. obletnico dogodka, ko so mu ponovno podelili mestne pravice. Čeprav je sam kraj v srednjem veku že deloval kot mesto, beleži v svoji najnovejši zgodovini 20. avgust leta 1983 kot datum, ko je pridobil mestni rang. Da je sam kraj v zgodovini igral pomembno vlogo v življenju širšega območja in tudi samega Porabja, kaže porabsko poimenovanje kraja. Porabci smo ta kraj zmeraj imeli za Varaš (mesto), medtem ko je slovensko poimenovanje kraja (Monošter) povezano z njegovim nastankom. Madžarski kralj Bela III. je namreč leta 1183 na tem mestu ustanovil cistercijski samostan (monoštor), okoli katerega se je potem razvil sam kraj. Tudi za ponovno naselitev Slovencev v okolici Monoštra se je zahvaliti cistercijskemu posestvu, ki so na svojem posestvu rabili delovno silo. Večina slovenskih vasi se je razvilo iz pristav na cistercijskem posestvu. Večina ljudi, če zasliši ime Monošter/Szentgotthárd, pomisli na t. i. monoštrsko bitko, ki se je odvijala 1. avgusta leta 1664 blizu kraja v dolini Rabe. Spopad med turško in krščansko vojsko se je končal z zmago krščanske vojske, kateri je sledila mirovna pogodba v Vasváru. Ime Monoštra je postalo znano tudi tistim, ki so povezani z avtomobilsko industrijo. 1992. leta so v mestu odprli obrat General Motorsa, Oplo-

vo tovarno, ki zagotavlja zaslužek tudi nekaterim Porabcem.

Samo mesto je po spremembi sistema začelo lažje dihati in se dinamično razvijati. Prekomejna industrijska cona je privabila tudi tuji kapital, ustanovilo se je nekaj manjših obratov, kar je znatno znižalo 18-odstotno nezaposlenost, s katero se je mesto soočilo takoj po spremembi sistema. Odpiranje novih mejnih prehodov v okolici (Gornji Senik-Martinje, Verica-Čepinci) je prispevalo k temu, da je Monošter, ki je pred dvajsetimi leti bil nekako vključen med mejama, postal dostopen iz vseh smeri. Tudi podoba mesta se je spremenila; baročna cerkev s samostanom, v gledališče preurejena stara cerkev, baročni park in obnovljeni glavni trg privabljajo vse več turistov.

Monošter se je spominjal obletnice s tridnevno prireditvijo. V nizu programov je vsakdo našel nekaj zase. Tisti, ki imajo radi folkloro, so si lahko ogledali nastop folklornih skupin iz Francije, Sicilije, Izraela ali ansambel Transfolk iz Győra. Ljubitelji resne glasbe so se lahko odločili za koncert ansambla Musica Sonora ali za orgelski koncert Gergelya Rakasza.

Ob 20. obletnici mesta se je v Slovenskem kulturnem in informativnem centru organizirala konferenca o dosedanjem sodelovanju ob tromeji ter o novih možnostih.

Marijana Sukič

MEJA, DA NE POZABIMO, KJE JE NAŠA DRŽAVA!

Tako malo črk v besedi *meja*, pa tolikšen pomen. Vse bina, ki ni aktualna zgolj za tiste, ki živijo ob meji, marveč za ljudi po celem svetu. Nekdaj, zdaj in tudi v bodoče.

Beseda meja ima poseben prizvok v Porabju. In ga bo imela še lep čas, tudi tedaj, ko bo začela bledeti njena neprijazna, večdesetletna podoba. Nekaj generacij se bo moralo izživeti, preden bo pozabljeno, kar se navezuje na besedo meja.

V Evropi meje zginevajo, ponekod v sivih jhu zavzeto varujejo, druge količijo na novo. Vse se dogaja v relativno in absolutno tako kratkem času, da spremembam komaj sledimo. Kar pa ni nič nenavadnega, kajti nekatere dogodkov, povezanih z mejami, si še pred skromnimi dvajsetimi leti niso upali napovedati najbolje obveščeni analitiki političnega pretakanja v svetu in zlasti v Evropi. Če se je komu zapisalo, da bo slej ko prej padla železna zavesa med Vzhodom in Zahodom, so zelo redki predvidevali padec berlinskega zidu.

Včeraj sta padla železna zavesa in berlinski zid, danes je to zastarela vest, ki nikogar ne zanima, razen novinarja, ako piše o meji, ali zgodovinarja, ki zbira in postavlja opeko na opeko za opis novejših evropske preteklosti.

Meje zmeraj zamejujejo: fizično in miselno. Spomnimo se ne ravno debelih petnajst let nazaj, kako ponosni smo bili v Sloveniji, ker je Jugoslavija omogočala prestop meje brez večjih vsebinskih in finančnih stavek. Da ne govorim o Avstrijah ali Nemcih, ki so kazali s prstom na evropski Vzhod, ki da še zmeraj zapi-

ra svoje državljane v komunistične ograje.

Evropskemu Zahodu ne gre zmeraj verjeti v podrobnostih, kajti zdaj, ko so meje bolj ali manj padle na političnih in geografskih polih, postavlja tudi prepreke, ne sicer strogo fizičnih, marveč vsebinske. Mislim, denimo, na začasno omejen pretok in zaposlovanje ljudi v Evropski uniji.

Madžarska in Jugoslavija sta se v grobem uvrščali v socialistični svet, ki naj bi bil v marsičem enak. Kljub temu druga drugi nista zaupala toliko, da bi mejo med sabo odprli na več točkah. Potrebno je bilo čakati do julija 1966, ko je dobila Slovenija prvi mejni prehod z Madžarsko. Dogovor je padel za prehod Dolga vas - Rédcis, sledil je prehod Hodoš - Bajánsenye v sedemdesetih letih in potem nič konkretnega, razen za dolg vlak pogovorov, kako potrebni so novi prehodi med državama. Česar niso bili pripravljeni v nedogled prinašati prebivalci Porabja in Goričkega: zato se je leta 1990 zgodil prvi dan odprte meje na točki, kjer je zdaj meddržavni prehod Martinje - Gornji Senik.

Spomnimo se vročega avgustovskega popoldneva leta 1992, ko sta predsednika Slovenije in Madžarske, Milan Kučan in Árpád Göncz, odprla porabski prehod, dopoldne pa zunanja ministra, dr. Dimitrij Rupel in dr. Géza Jeszenszky prehod Pince - Tornyiszentmiklós. Na slovesnostih se je zbralo veliko obiskovalcev, z otvoritve na Gornjem Seniku oziroma v Martinju je nezopusten stavek predsednika Árpáda Göncza, ki je dotlej zaprto mejo označil za norost, s prehodom pa je norost umr-

la. Toda smrt se je obotavljala in norost je ostajala, vsaj kar se Porabja in Goričkega tiče, ker so naslednji njihov prehod Čepinci - Verica odprli šele deset let pozneje. Prej, leta 1997, sta bila odprta prehoda Kobilje - Nemesnép in Prosenjakovci - Magyarzombotfa, sočasno z dograditvijo proge med državama pa tudi železniški prehod Hodoš - Bajánsenye. Ob razpletanju zgodbe z mejnimi prehodi sta postali Slovenija in Madžarska kandidati za članstvo v Evropski uniji, s formalnim sprejemom 1. maja prihodnje leto. Mejni prehodi bodo dobili novo vsebino, vendar ne povsem, ampak v celem leta 2006 oziroma 2007.

Predvidevamo lahko, da se bo tedaj začela pisati zgodovina meje med Slovenijo in Madžarsko pod novim poglavjem. Zdaj pravijo, da meje (več) ne bo, v tem prostoru se bomo vrtnili v čas pred Trianonsko pogodbo; in hkrati stopili v čas, ki bo prinesel drugačno vsebino, premišljeno na novo, v okoliščinah pretežno združene Evrope. Izkušnje govorijo, da odprta meja prinaša materialne in duhovne koristi, vendar bi se slepili, če bi spregledali, da bo tedaj tekel razvoj sam od sebe, samo zato, ker je meja ostala zgolj na zemljevidu, da ne bi pozabili, kakšno obliko imajo države. Naivno bi bilo tudi verjeti, kako bo združena Evropa živela mirno, idilično življenje, da bodo takoj padle vse meje v naših glavah. Je pa letošnji avgust tisti poslednji čas, ko se moramo še po starem spomniti na meje, kajti ob letu osorej bo vse drugače!

Ernest Ružič

Proščenje

Buča (proščenje) je cerkveni svetek. Vsakša ves - pa zdaj že varašanci tū - držižo bučo.

Ka znamenuje ljudem, spoj pa deci te svetek? Če malo v zgodovini nazaj pogledamo tak 50 lejt, moremo priznati, ka tak odraslim kak deci je tistoga ipa buča malo načiša bila kak gnes. Lúdje so bola boga boječi bili, na te den so več molili kak po drugi nedelaj. Pa etakšoga reda so stariše malo več ceringe meli, ka če rejsan malo, depa nikše pejnaze so deci mogli dati. Pa če so gor na tau fôrmanski ali krstni botri bili komi, te se je malo za tisto deco tū trbelo pobrigati. Najveksa radost je pa buča bila deci. Cejlo leto so žmetno čakali te den. Gde je pa te prilika bila med kednom sladoleđ (fagylalt) gesti? Vsa tista »dobrauta«, ka je na buči bilau, je buma tistoga ipa nej vsakdanešnjo doživetje bilau kak gnes. Na ka mislim? No, vej pa ringišpil, sladoleđ, fajm figice od Reinolta. Tau je buma velko delo bilau, morem povedati bi bilau, če bi na vse emo mali siromaček pejnaze. Daubo si doma 50 filerov pa te si s tejm ali vzeo eden sladoleđ ali si se pelo na ringišpila. Po tistom si se pa tak pomaleg vcuj šrajfo k botri ali botrej, depa tak naj tau oni napamet ne vzemeta. Pa če si daubo kakše filere, te hajde, tak nagnauk si vóspombo nika nauvoga. Gđa je pa več nika nej vógleđalo, te si ešče malo nastrejšo pa te hajde domau, doma je podne eške kaj trbelo pomagati.

Kak je pa na buči gnes, nikomi nej trbej razlagati. Majšom je tau gnes že nej takšo velko delo. Od moderne tehnike, od računalnikov, od autonov so tak, ka se njim tak tū vrti, če nedo na ringišpil sedli. Od starišov dobijo pejnaze pa te vejga Baug, ka vse ne delajo. Že so davnik mimo takši radosti, ka smo mi meli na ednoj buči.

Vej pa tau je samo dobro, če ne stojimo na ednom mesti, če je svejt išo naprej, če leko baukshe živemo. Problema je samo tau, ka - kakoli se taužimo - na gnes dobro živemo, če rejsan za tau nauč den delamo.

Pa te se je nika »vtrgnilo«. Edna buča je gnes predstavitev mode. Največji zatok demo v cirkev, naj pokažemo kakši gvant smo si pá kúpili pa poglednemo, kakši gvant majo drugi. Ne vejim, če ranč na te den v cirki leko povejmo, ka smo s srca molili, če smo že ta šli. Pa nej ka bi mislili, ka je tau navola, ka ljudje dobro živejo. Navola je tau, ka vse menja se trúdimo za tisto stvar, ka je nej materialna. Vsakši človek more v nika vórvati. Lepau je, če je stoj bogaboječi, lepau je, če stoj rad ma pa čuva naravo. Lepau je, če stoj poštuje znanost, knjige, če ga zanimajo novice sveta. Pa lepau je, če mi lúdje eden drugoga poštuemo, z lúbeznostjov smo eden do drugoga. Leko pa povejmo, ka so te vřednosti - ka so nej pejnaze - nikak z našoga srca preminale. Leko, ka k tomi znauvič moremo srmaški biti, da bi te vřednosti znauvič leko v sebi nosili?

I. Barber

Berite Porabje tudi na spletni strani
www.p-inf.si

Andovski zvaun je 180 lejt star

Velki svetek smo meli 9. avgusta v Andovci. Tau leto je 180 lejt star naš zvonik. 1822. leta so si Andovčani tak zmislili, ka si postavijo

novce na cintor, so dočas zvonili, ka so nej odišli vō iz vesi. Zvonili so ešče te tū, če kakšna lagva oblačina bila ali če odjen bijo. Gnesden,

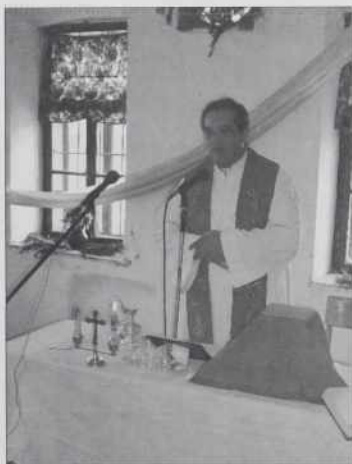
Do osemdesetoga leta je zvonik s slamov biu pokrit. Potistim so si tak zmislili »prejdnji«, ka slamo dolaličijo pa plej dejajo gora. Plej

eden zvonik. Skur tristau lejt je bila ves brezi zvona, zato ka je ves prvič 1538. leta bila omenjena. Tiste male vesi, gde so gnauk svejte nej mogli cerkve pa kapejle postaviti, so zvonike zozidale.

1823. leta se je želja Andovčanov spunila pa so gorpösvečali svoj zvonik. Od tistoga mau se vsakši den trikrat oglasi.

Prvin, gda je zvaun vdaro, je lüstvo delo tak njalo, moški so šapko dola z glave vzeli pa so vsi molili. Tau gnesden že človek rejdko vidi. Dapa gnesden se ešče zvaun itak tak nūca kak prvin. Če mrtveca mamo, te vsakši den v edenajstoj vōri vōzvoni. Prvin, gda so škrinjo na plečaj nesli prejk v Števa-

gda že pri vsakšoj iži mamo telefon, je že tašuga reda nej tak potreben zvaun. Dapa brezi zvona je edna ves nej ves, če ne deje, fali.

Leko ka lagva pelda, dapa že pisauvdje so se tō vcuj vzeli k zvauni. Gnauk smo ga popravlali pa dva dni nej djau. Par pisauv, steri šegau majo lajati, gda zvaun deje, je tam stalo pri zvoniki pa je čakalo, gda zvaun vdari.

je dober bijo, zato ka se je zvaun nej notramočo, dapa nej biu lejpi. Tak ka 1998. leta smo si mi, »mladi«, tak zmislili, ka ga obnavimo. Na mesto pleja smo črpne sklali gora pa smo ga na elektriko dali naprajti. Program toga dneva bi se mogo v dve vōri začniti. Ali samo smo steli, ka bi se začno, zato ka je gospaud Tibor Tóth, steri bi mešo mogo držati, edno vōro kasnej prišo. Bili so že taši, steri so tak prajli, ka ranč nede meše. V pau tretjoj se je zgloso po telefoni, ka meša baude, samo kasnej. Istino, ka se je kasnej začnila, dapa tašo mešo smo leko čuli, kakšno smo ešče v Andovci nikdar nej čuli. Za mešov je bijo kulturni program, gde so gora staupile ljudske pevke iz Monoštra in Gorički lajkoši. Potem se je začno nogomet. Večer je Korpič Lacina banda igrala na veselici z endim nauvim goslarom. Te goslar je taše naute vlejklo, ka so Andovčani telko plesali, ka je ešče zdaj noge bolijo.

K. Holec

V Otkauvci so kapelo pa križ svečali

17. avgustuš je velki svētek bio v Otkauvaj. Svojo malo kapelico so si obnovili pa so go dali znauvič gorpösvečati. Slavnostni gunč je držo Laci Kovač, števanovski župan, ki je med drugimi etak gučo: »Pri potaj križi pa kapelice skauz več stau lejt na znanje davajo tistim, ki vandrajo po svejti, ka je Jezus z njimi, njij vodi pa brani pri vsakšom stopaji. Otkauvci so leko ponosni na tau malo kapejlíco, ka so go s svojo močjov gnauksvejta za hvalo gor postavili. Pri tau kapelici so se vsigdar srečali, so Boga molili, hvalo davali Bogi. Ta kapela je vidla deco, stero so na krst nesli, mla-dožence, od tec so se poslovlili mladenci, ki so v bojno šli, od tec so odnesli na zadnjo paut mrtvo lüstvo.

Kak kapela tak križ je pa že silo obnovev. Otkauvci so pá vküp segnili pa so tak kapelo kak križ obnovili. Dosta trüda ma pri tejm Berta Dončec, steroj so Otkauvci s cejlo svojo močjov na pomoč skočili. Dosta se je brigo za tau predsednik cerkvene kotrige Jožef Dončec. Majstri so tō vcuj skočili, Antal Hodač, Ferenc Šoš. Otkauvski župan je dau lejs, Ana Nemet je pa na svojo ceringo sama dala obnoviti križ, ka pri bauti stoji. Profesorice varaške šaule Klara Pungor pa Margit Orban sta pa lejpe kejpje pofarbale znauvra v kapeli.

Dén, gda so kapelo pa križ znauva svečali, je dobro organiziran bio. Sploj dosta lüdi je vküp prišlo. Mladi kaplan iz Varaša, gospaud Sabolč so lepau gučali od toga dneva. Prajli so, ka tačas, ka se po cejlom rosagi vidi, ka lüdje zapuščeno njajo križe pa kapelice blüzi potaj, tačas so tuj v Števanovci obnovili te lepe objekte. Tau te lüdi vali, ki tuj živejo.

Gda se je uradni del dokončao, te so se pa Otkauvci znauvič vōpokazali. Cejlo gostüvanje so služili. Bilau je za gesti, za piti pa eške za dobro volau muzika tū. Pevke iz Števanovec so pa nej samo med svečanjom lepau popejvale, liki po tistom so tū vsakšoga v dobro volau sprajle. Mene se je tau sploj vidlo, ka je tam vsakši tak čüto, ka mora pomagati. Lepo je bilau, ka je mladina tō sploj aktivna bila.

Berta Dončec pa njeni pomočniki so pa tak zgrüntali, ka te den po tejm toga baude v Otkauvci buča. Častitam njim pa želejim, da bi naprej tak aktivni bili.

I. Barber

OD SLOVENIJE...

Franc Rode o pomanjkanju duhovnih vrednot

Ljubljanski nadškof in slovenski metropolit Franc Rode, ki je na cerkveni praznik Marijinega vnebovzeta na Brezjah vodil slovesno somaševanje ob obletnici posvetitve slovenskega naroda Mariji, je v pridigi med drugim opozoril na občutno pomanjkanje duhovnih vrednot. Posledica tega so boleči problemi slovenskega naroda, kot so „dvomi in neveseli odnos do življenja, moralna zbežanost mladih, vse večji prepad med bogatimi in revnimi, enostranskost medijev in primeri korupcije v vladnih krogih“. Mašo v župnijski in romarski cerkvi sv. Marije na Ptujski gori je vodil mariborski škof Franc Kramberger. V nagovoru vernikom je med drugim spomnil na slovensko približevanje Evropski uniji in izpostavil vlogo Cerkve na tej poti.

13. mednarodni slavistični kongres

V Ljubljani je bil 13. mednarodni slavistični kongres, najvišji znanstveni forum slavistov, ki je letos prvič potekal v Sloveniji. Zbrane sta med drugim nagovorila predsednik državnega zbora Borut Pahor in minister za zunanje zadeve Dimitrij Rupel. Pahor je dejal, da Slovence skrbi usoda lastnega jezika, saj nismo velik narod in smo morali svojo drugačnost, tudi jezikovno, skozi zgodovino večkrat braniti; za voljo teh izkušenj pa smo po njegovem mnenju sicer samozavestni, vendar brez utvar, da materinščine ni potrebno vselej skrbno negovati. Tudi minister Rupel je izpostavil pomen lastne kulture in jezika za Slovence, saj sta ta skozi zgodovino ohranila narodno osebnost in pomagala ustanoviti slovensko državo. Opozoril je, da je problematika vpliva globalizacijskih teženj na jezik, s katero se je ukvarjal kongres, izredno aktualna tudi za Slovenijo, zlasti v luči njenega skorajšnjega članstva v EU in zvezi NATO. Slavističnega kongresa se je udeležilo prek 600 slavistov iz 36 držav.

III. srečanje porabskih Slovencev

Sto ne poštvle svoje korenine,

Tau bi leko bijo moto III. srečanja porabskih Slovencev 16. avgusta v Monoštri. Tau je bila vodilna misel pridige gospauda župnika Ferenc Merklija pri meši v monoštrski cerkvi, o tem je gučo v svojem guči gospaud veleposlanik Andrej Gerenčer, tau smo leko vočili iz

slovensko društvo redno dela, vse več ljudi pridobi. Peštarge (nji je bilau kauli 30) so celau prišli na dva dni. Mešo, ka so go prvi den zamidili, so drugi den not-prinesli na Gorenjom Seni-ki. Iz Mosonmagyaróvára je letos malo menje lidi bilau, dapa na tau so skrb meli, ka

ri bi trno radi prišli, dapa zavolo betega so nej mogli. Oni so nas pozvali po telefoni pred srečanjem, da bi nam zaželeli, naj se dobro čutimo, pozvali so nas po srečanju tō, da bi nam povedali, ka so čūli, kak lepau smo se meli pa kak njim je žau, ka so nej med nami bili.

rejdko čujejo. Za vse tau je bilau zavole prilik pa časa tō 16. avgusta v Monoštri pa v Čepincaj.

Od devete do trifrtale desete je bilau pred Slovenskim domom kak v mravljinjeki. Najprva so prišli iz Mosonmagyaróvára, oni so že v petoj vōri šli od daumi, nej ka bi zamidili, potejm so prišli Sombotelčani pa domanji lidge iz naši vasnic. Stari znanci so se obimali, tū pa tam so se v očaj pokazale kakšne skunze, vsikšoma je dobro spadnila domanja palinka, pogače...

Völka varaška cerkev se je lepau napolnila, gda je v desetoj vōri vkūpzonilo. Mešo v baudvaujoj reči sta služila varaški kaplan Szabolcs Molnár pa senički župnik Ferenc Merkli. Gospaud kaplan se je trno radūvo, ka se je srečanje začnilo v cerkvi. Kak je sam pravo, v rosagi je dosti programov, med njimi manjšinski tō, dapa rejdko so takše, stere se v cerkvi začnejo. Bole v kakšni restavraciji. Pri meši je spejvo Mešani pevski zbor Avgust Pavel z Gorenjoga Senika podel vodstvom Marije Tri-

besed hirašnjoga skladatelja (zeneszerző) in pianista Györgya Vukána.

Svoje korenje iskat ali pa je samo malo osvežit, pofriškat, ka bi nauvo mauč dobi-le, je dosti lidi prišlo te den v Monošter. Največ iz Sombotela pa okolice (več kak 60), ka dobro kaže, ka sombotel-

naj većinoma Slovenje bau-dejo. Bilau je takšo leto tō, ka so s tauga varaša prišli z velki busom, dapa med njimi je bilau več kak pau Vaugrov. Od najbolje daleč je vejndrik prišo gospaud Joze Slemer, steri je doma v Subotici v Vojvodini, prišli so trge bratje Trplan-Terplan, eden iz Ljubljane, eden iz Budim-pešte, eden iz Veresegyháze. Prišli so takši, steri ešče tak tekoče gučijo slovenski, kak če bi samo včera odišli iz svoje rojstne vasnice, pa prišli so takšni mlajši pa vnuki tō, steri večsamo par rejči ali pa nika ne znajo slovenski. Bili so takšni tō (Micka tetica iz Köcska), ste-

Dugo, dugo bi lekō pisala menja tisti varašov pa vesnic, odkec so Porabci prišli na srečanje. Ka ji je prineslo na tau prireditev? Enoga tau, ka bi rad vido svojo rojstno ves ali izo, gde se je naraudo, drugoga tau, ka bi se rad srečo s svojimi stari-mi padaši ali padaškinjami, pa druge pa tau, ka bi se radi malo pogučavali v domanjjoj rejči, stero v vekši varašaj ali po vogrski vasnicaj

fusz, na orglaj je igro Ciril Kozar iz Martinja.

Kulturni program je nam leko dau čutenje, ka je biti Slovenec leppo, depa težko. Tau smo leko začutili iz reči svetovno znanoga pianista Györgya Vukána, steri tō išče svoje korenje. Če rejsan se gezika nej navčijo (njegvi oče je samo 6 lejt star bijo, gda je odišo s Tišine) čūti, ka ma nika fali. Vūpamo, ka z zlatov, steri so ga prišli gle-

je prazen človek

dat iz Slovenije, najde svoje korenje pa graub svoji stari starišovi. György Vukán je nejmojster besed, je pa mojster na svojem instrumentu. Kak pianist je prevzejo (elbuvólte) publiko, stera se ma je zahvalila z burnim ploskanjem. Gvušno sam nej čako, ka do ga tak poš-tuvali. Tak sam vidla, kak če

prevnaugo lústva v dugi vrsti de prauto karavli, sam dobila takšno čutenje, kak gda smo gnauksvejta v Vasvár na prauško šli. V Čepincaj so za nas vse pripravili členi društva Čep-Čepinci. Dajte mi valati, ka so dosta dela meli. Staule pa stolice pripraviti za 300 lidi, šator postaviti, skrbeti se za piti

magali. Brezi nji bi nej mogli organizirati piknika v Čepincaj, gde smo se trno dobro meli, vej je pa ešče vrejmen tō prijazno bilau do nas, fanjski veter nas je ba- užo, naj nam nej bi bilau preveč vrauče. Za dobro volau so pa skrbeli Stanko Črnko s svojimi Goričkimi lajkoši pa ljudski pevci z Gorenjoga Senika.

Vōra je že pau osem bila, gda smo slobaud vzeli od naši gostitelov pa smo šli tanazaj v Varaš, gde nas je v velkom šatori pri Slovenskom domi čako ansambel Vikend band iz Prekmurja. Kakoli ka so eni že zatok trūdni bili, se jim zatok nej vna- užalo plesati vse do ene vōre vnoči. Nisterni so pa prej te naprej vzeli fude pa so špi-

lorni skupini iz Beltinec, pianisti gospaudi Vukáni, gledališki skupini Nindrik-indrik, Goričkim lajkošom pa ljudskim pevcom z Gorenjega Senika).

Nāše srečanje je finančno omogaučo Sklad za male projekte Phare CBC programa, Javni sklad za narodne in etnične manjšine na Mad-

Rast nezaposlenosti

V Železni županiji so imeli konec julija registrirano 763 takih nezaposlenih, ki so že eno leto ali več brez službe. V primerjavi z mesecem junijem gre za 3 odstotno rast. Če stanje primerjamo z enakim obdobjem lanskega leta, lahko ugotovimo, da se je število teh nezaposlenih dvignilo za 127. Največ »stalno« nezaposlenih imajo registriranih v Szombathelyu (več kot 200), sedežu Železne županije sledi Sarvár, kjer je dalj časa brez službe več kot sto ljudi.

Programi in prireditve

- Od 24. do 30. avgusta je potekala v Šentjanžu v Rožu na avstrijskem Koroškem likovna kolonija, na kateri sodelujejo tudi porabski učenci. Letošnje Koroške likovne kolonije mladih so se udeležili štirje učenci števanovske šole.

- Od 21. do 23. avgusta je potekal v Murski Soboti 1. mednarodni likovni tabor predšolskih otrok in otrok prve triade 9-letne osnovne šole. Na taboru so sodelovali tudi porabski malčki. Zaključek tabora so priredili v prostorih soboškega vrtca enote Miške.

- 26. avgusta so se porabski učitelji slovenščine v okviru izobraževanja srečali z novo svetovalko za porabske narodnostne šole Ireno Varga.

- 27. avgusta so Porabje obiskali učitelji slovenščine iz Italije, ki so bili na jezikovnem izpopolnjevanju v Murski Soboti. Ob ekskurziji po Prekmurju so se ustavili tudi v Porabju, kjer so si ogledali Gornji Senik, muzej, cerkev in Slovenski kulturni in informativni center v Monostru.

Bibliobus!

Obveščamo bralce, da bo bibliobus iz Murske Sobotice naslednjič obiskal Porabje v **ponedeljek, 1. septembra**. Bibliobus bo potem obiskoval Porabje vsaki četrty teden.

bi ma na konci malo na djoj (jok) šlau. Sploj pa te, gda ma je gospa iz publike prejk-dala eno irko. Njena mama, gospa Guoth, je včila gospa- pauda Vukána kak šaulara rusuški gezik. Prej je že te pravla, ka s tauga deteta gnauk ešče velki človek bau, pa je tadjala njegvo irko. Drugi lejpi trenutek v kulturnom programu smo doživeli po skeči gledališke družine Nindrik-indrik. Dva amaterska igralca Laci pa Pitju Nemeš sta telko v smeji spravljala gledalce, ka so tej vejndrik tau tō pozabili, kakšna strašanska ica je bila v dvorani. Po igri smo zvedeli od generalnoga konzula RS v Monostru dr. Zlatka Muršca, ka je ta skupina letos juniusa trno uspešna bila na gledališkem festivalu na Talanjskom. V slovenski vesnici Mavhinje vsakšo leto pripravijo festival, gde gorastaupijo najbaukse njine skupine. Na tom festivalu so Lacini Nemeši dali nagrado za najbauško moško stransko vlogo (legjobb férfi mellékszereplő díja), stero je špilo v igri Krčma.

Po kulturnom programu smo se naputili v Čepince. Prejk granice smo pejski šli. Gda sam vidla, kak tau

pa gesti, vse gorznositi... Zatok smo pa težko razmeli ene naše lidi, steri so nestrpni (türelmetlenek) bili, če so nej včasini dobili piti ali

gesti. Organizatori s te strani meje (delavci Zveze) se lepau zavalimo našim pomočnikom v Čepincaj, poseba predsedniki društva Diani Črnko, prejk nje pa vsejm tistim, steri so po-

lali, popejvali do pau tretje. V imeni organizatorov se lepau zavalimo vsakšoma, sto je pomago pri organiziranji tega dneva ali sodelovau v kulturnom programu (folk-

žarskem, Ministrstvo za nacionalno kulturno dediščino na Madžarskem pa Urad RS za Slovence v za- mejstvu in po svetu.

Marijana Sukič

Krūja našega vsakdenešnjega

Pred par leti sam bila povabljenka vkūper z uglednimi gosti, direktorami, ministri iz Sombotela, Budimpešte pa tak dele na eden sprejem, ar je edna znamenita srejdna šoula, gde so se oni šoulali, svetila svoj okrougli jubileum. Gda smo se zglednili okouli po velkoi dvorani, smo vidli najbougše jedi, vse, ka si človek z očmi pa z vūstami samo zaželi. Telko vsega, mislim, geste samo v pravljici. Ali dōnok smo se ogledavali okouli pa li vsi nika iskali. Goustje so si na tanjere zdejavali fine jestvine, nej so pa geli, ar so iskali cuj krūh. Toga pa nej bilou. Kelnar nam je povedo, ka so gostitelji krūja sploj nej zapovedali, ar je gnesden tou nej moderno. Nede pa nikše nevoule, oni včas poskrbijo tūdi za krūh. Razpoloženje se je včas popraviło, gda so ga prinesli. Tūdi v našoi molitvi, štero smo se navčili od Gospodnoga Boga, prosimo krūh. Eden ali drugi človek si zagvūšno premišlavlje, zaka trbej prositi takša višejšnja dugovanja, vej pa telko gesti mamō, kelko ščemo, mamō pune hladilnike, pune zmrzovalnike, pune špajze. Krūh celou volūčamo na smeti, če je že nej sploj friški. Leko pa ništerni pomisljo tūdi na tou, ka se ne šika v jednoj osvetlenoi molitvi takše profane stvari prositi od Boga. Moremo znati, ka z našoi molitvijo ne prosimo samo krūh, nego prosimo žitek, ar krūh pri Boži Sveti Večerji simbolizira za nas aldūvano Jezušovo tejo, s šterim nas je osloubodo od grejov. Krūh simbolizira zvūn toga tūdi pitvino, oblaciło, izo, ogradček, pejnaze, vrejmen, mer med lidmi, prijateljstvo, dobre sousede pa nej nazadnje tūdi zdravje... Kak fajn nam je spadnoli, gda so našoj vogrskoi delegaciji v Marijskoj republiki, blūzi tri gezero kilomet-

trov od etec v znamenje prijateljstva ponūdili krūh pa sau. Dostokrat se mi za krūh sploj ne zavalimo, ar na tou gledamo kak na takšo rejč, štera nam avtomatično odi.

Župan Monoštra Tibor Viniczay, 20. avgustuša začne nauvi krū.

Tūdi tou smatramo za naravno, ka sunčne žarke pa dež na Zemlou dobivamo. Na tou več ne gledamo kak na boži dar. Istina je, ka nam je Boug oblūbo, ka dokeč svejt stao bode, sejatev ino žetva ne preideta. Vsakše leto nam da takšo vrejme, ka narodi sveta leko sejajo, da toplo leto, ka zrnje leko dozori ino lidge lejko ženja jo sad svojega dela. Tou je istina, ka te dare redno dobivamo. Ali tūdi človek more prispevati svoj delež, more sejati, gnojiti, škropiti, žeti... Brezi toga nega božega dara. Tou je pred eno par deset lejtmi ešče sploj težko delo bilou. Mogouče tou denesnja mladina niti ne vej. Mladi ne vejo, ka pomejni

na primer rejč »mlatiti«. Zdad cejlo žmetno delo opravljajo s kombajnami, šteri s čistim zrnjom napunijo žakle, štere pavri lejko včas pelajo v mlin. Naši očaki so najprve mogli z žetvinski-

je naša štrta molitvena prošnja očivesno nej višejšnja. Vsakšo sekundo eden človek od glada merje na Zemli. Dokač mi eno vōro sidimo pri božoi službi, katoličani pa pri meši, pa prosimo za vsakdenešnji krūh, merje na Zemli trigezerošeststou lūdi, ar nema krūja. Kak nepravično je svejt stvorjeni, si premišlavlamo včasih. Ali če štemo Biblijo, te lejko vidimo, ka je na začetki na svejti obladała harmonija. Človek je biu tisti, šteri je tou harmonijo na nikoj spravo, tak ka je samo svoje interese gledō, pa cejlo svojo mouč ino razum za tou ponūco, naj drugim njuvo imanje kraj vzeme, naj vse sebi na hasek obrne, naj vse sebi podredi. Če bi lidge svoj višejšnji živeš srmakom raztalali, na svejti mogouče niti ednomi človeki ne bi trbelo mrejtji od glada. Gde bojna vōvdari, tam malo krūja geste. Zato z našoi molitvijo mi tūdi mer prosimo, gda četrtō želejnje vōpovejmo.

Vsakši človek bi mogo bar gnauk glad probati

Eden starejši človek, po imeni Mihači Gabor iz vesnice Ostffyasszonyfa, šteri je biu 18 mejsecov zgrabljeni po bojni v Rusiji, je pravo, ka bi vsakši človek bar ednouk v živlejnji mogo sprobati, ka pomejni glad, ka bi te znau poštvati vsakdenešnji krūh, ga ne bi metao v smeti, pa ne bi kritizirao dobro jestvino doma ali na menzi. Te starejši gospoud mi je pred dnevi pripovedavao, ka njim je pomejno krūh v kazenskom logori pouleg Stalingrada, koma so ga zato odpelali, ar je v centralnom logori Stalingrada dogovoro par rejči na pitanje nemškoga povelnika zračnih enot, šteri je tūdi tam bil zaprejtī, či je on tūdi esosevec. Pravo njemi je, ka je on

madžarski honvéd. Za tou so ga kaštigali, ar je bilou prepovedano s tem človekom gučati. V kazenskom logori, šteri je biu na ednom otoki Volge, je znašala dnevnai porcija krūja deset dek. Pa tou je nej biu takši krūh, kakšega mi gnesden gejmō. Napravleni je bil iz ječmena, pšenice pa ovsa. Tou zrnje je pa niti nej bilou ogūljeno. V krūji so se vidle lūpinje ovsa, zato toga krūja ništerni sploj nej so mogli pogesti, kak koli lačni so bili. Ali tej so vsi mrlī, je pravo gospoud Mihači. On je furt pojo krūh, ar je znau, ka je krūh živlejnje, brezi krūha pa pride smrt.

Kruh v literaturi

O etakši grozoutaj, gda človek nema niti krūja, lejko štemo tūdi v literaturi. Tou členje je bar trnok žalostno, je pa zanimivo. Gospou Kühnapsel so 1945. leta vkūper s stougezero civilistami iz Nemčije odgnali v Rusijo, gde so njim čista nika hrane nej davali, piše v svojoj knjižici. Sami so si v vōudi brez soli kōjali travo, krplive, geli so poginjne konje, mačke, žabe, miši ali flice, štere so njin Rusi strejlili. Krūja niti vidli nejso, somo senjalo se njim je od njega.

Najvekši kinč je biu v blokiranom Leningradu za časa druge svetovne boje, pa ešče tūdi po bojni dugo časa krūh. Leningrad je skoron tri lejta biu blokiran. Nišče je nej mogo legalno v varaš, nišče je nej mogo vō z varaša. Pa v ton večmilijonskom mesti so si lidge dōnok organizirali živlejnje, po tak zvanou »pouti živlejnja«, štera je pelala prejk Ladožskoga jezera pri Leningradu. (Tou je največkše jezero v Evropi - 18,5 gezero m, največkša njegva globočina znaša 225 m, povprečna globoči-

daj nam ga dnes...

na pa 51 m, v njem se nahaja okoli 500 otokov).

Ta »pout živlejnja« je obstojala samo pozimi, gda je bilou jezero pokrito z ledenom. Po tom ledi so s tovarnjakami vozili vō z varaša starce, onemogle, betežnike, deco, v obratno smer so pa vozili melo pa krūh. Spomladi, gda se je led začno topiti, je jako nevaren gratao te prevoz. Dosta lūdi je vesnolō v ledenoj voudi, ar se je dosta tovarnjakov potopilo. Ešče te so prevažali krūh v varaš, gda so bili potači tovarnjaka že do osi (tengely) v voudi. Pa ešče drūge nevarnosti so je čakale. Z brejga so je strejali s piškami pa s tankami, z eroplanov pa bombarderjali. Dosta kaj leko zvejmo o tom, če preštemo na primer velki roman Aleksandra Čakovskega »Blokada«. V petij knigaj opisiuje med drugim grozno lakoto pa nesebični boj za žitek: »...Paščo se je ka k malomi tovarnjaki, šteroga potači so že bili do osi v ledenoj voudi. Led pod njimi je poukao, se drobiu, pogrezavao. Eden tucat lūdi je v vatelinski plaščaj s plečami podperalo karoserijo tovarnjaka, šteri je bil puno naklajen z žaklami. Neprestanoma so možki z trūdнім glasom eden drugoga batrivili: - Držite poj-dje, ne vcajajte, ar krūh pelamo! Krūh...! Tej lidge so že skoron do kolenaj v voudi stali. Vsi so razmili, ka se vsakši hip leko pod njimi led podere, pa vsi, s tovarnjakom vred ta vesne v čarnoj, ledenoj globočini. Šofer je s spačenim glasom kričo: - Poj-dje, dragi moji poj-dje! Držite! Ne nihajte! Vej pa znate, ka krūh...«

Tudi Vasilij Ardamatskij opisiuje blokado toga varoša v svojem romani »Leningrad-ska zima«. Pisatel romana je biu v Leningradu vojaški poročevalce, pa je v svojem dnevniki zapisivao vse važ-

ne dogodke. Po vojni je napisau svoj roman, šteroga je »ilustrirao« z odlomki iz toga dnevnika. Med drugim piše sledeče: »Včasih so lidge po več dni samo led pa snegj geli... Za mene je blokada znamenūvala neprestano lakoto, neprestano želejnje po jestvini. Navčo sam se na tri tale deliti dnevno porcijo krūja, štera je znašala 125 gramov. Eden tao sam pojo vgojdnō, enoga večer, pa sam piu cuj vroučo vodou. Za obed sam pa pojo tretji falajček, gda sam na poveljništvi doubou cuj eden tanger pržgane župe... Če gli sunce že toplo stje, tovarnjaki neprestano vozijo v varaš krūh. Šoferji so gotovi za eden žakeo mele aldūvati svoj žitek, naj rejšijo žitek drugih...«

Ali niti po vojni je nej bilou bougše. Celou za vojne ujetnike, zgrablenice nej. Gnako slabo je bilou za nje tak v Nemčiji kak v Rusiji. Mihail Solohov opisiuje v svoji noveli »Človeška usoda«, kak so ravnali v Nemčiji z ruskimi ujetniki. Eden ruski ujetnik pripovedavle: »Bili so nas za tou, ka si Rus, bili za tou, ka ešče vidiš dnevno sveklino, bili za tou, ka za njih delaš. Bili so nas v vūpanji, ka se ednouk za-dišimo v svojoj lastivnoj krvi, ar v Nemčiji očivesno nega zadosta plinskih celic, gde bi nas vse lejko bujli. Ali hrana je vse povesdel bila gnaki. Rmili so nas dnevno s pou kilogramom tak zvanoga »ersatzhleba« /pótkenyér/, šteri je biu spečeni iz žagane pa pleveli. Cuj k tomi smo ešče dobivali župo iz krmilne repe.«

Kak so krmili nemške vojake v ruskom ujetništvi, pa je najbougše napisao Heinz G. Konsalik v svojem romani »Der Arzt von Stalingrad« /Vrač Stalingrada/, šteri opisiuje vojno ujetniške logore, pa tudi legendarne operacije brezi kirurških

instrumentov, brezi narkotikuma, brezi antiseptičnih snovi, brezi vrastva. Lidge so bili betežni, pa so je dōnok gnali na težko pa nevarno fizično delo. Dobivali so pa samo 300 gramov krūja dnevno na osebo, ka so njim največkrat za kakšo kaštigo volo skrajšali na edno tretjino. Lejko bi nadaljavala s tem, ka je nej bilou živlejnje ležejše niti par lejt po bojni, gda je tudi velko pomenkanje krūja bilou, nej samo v Nemčiji /predlagam za čtenje pripovedko Borcherta »Das Brot«; nego tudi v Porabji, /ka lepou opisiuje Irena Barber v svojih knjigah Trnova pout, pa življenje je kratko/, ino v Prekmurji, ka lejko spoznamo na primer iz del pisatelja Miško Kranjca ali iz pesmi Jožeta Ternerja. Najkračši opis težkoga povojnoga živlejnja, gda je ešče tudi bilou velko pomanjkanje krūja, najdemo v književni miniatūri nemškoga pisatelja Wolfganga Borcherta, z naslovom »Le-sebuchgeschichte« /Zgodba iz čitanke/, štera sestoji vse vkūper iz šesti stavkov. Iz nje vidimo, ka bojna na nikoj dene tudi sposobnost moralnoga presojanja človka. Soldak pride domou, gde najde eno načiše smrasto.

Zgodba iz čitanke

Gda se je bojna končala, je prišo soldak nazaj domou. Nej je pa najšo krūja. Te je vido ednoga, šteri je meu krūh. Vmouro ga je. Nikoga ne smeš vmoriti, njemi pravi sodnik. Zakoj nej, ga pita soldak.

20. avgust je nej samo rojstni den naše domovine, nego tudi praznik novoga krūja. Na ete den simbolično načnemo noui krūh, pa hvalo damo za njega, ar znamo, ka sami ga nikdar ne bomo zmožni ostvariti. Človek je zmožen z raketami sateli-

te okouli Zemle pošilati, zmožen je za tou, ka v nasprotno smer obrne tok velikih rek. Zmožen je razcejpati atom, zmožen je uničiti celji

popolnost. Človek je nej zmožen niti za tou, ka bi ga pobougšau. Zna ga pa pokivati. Z izpušnimi plini motornih vozil ga onesnajši s

Za tiste, šteri so ešče nikdar nej probali, kakši velki užitek je videti svoj, lepou spečeni, lepou dišeči krūh, predlagam, naj si doj spišejo moj recept pa naj ga probajo sami speči. Samo morem vas opozoriti, ka v plinskoi pečci se krūh ne da redno speči. Peč mora biti električna!

Osnovni materiali:

2 kg bejle pšenične mele /BL-55/, 1 kg mlačne vode, 5 dkg kvasa, 4 dkg soli, 1 žlica kisa /ecet/, 1 žlica cukra. Najoprvin morete napraviti kvašeno testou. Vzemite kraj od mele 80 dkg pa go presejajte. Od vode zemte kraj 60 dkg pa raztoupite v njej polovico kvasa /2,5 dkg/. Tou dajte cuj k meli pa dobro zmejšajte. Testou more počivati pokrito približno štiri vōre, pozimi ešče več. Gda je štiri vōre minoulo, presejajte na testou ešče ostalo melo /1,2 kg/. Ostali kvas /2,5 dkg/, pa cukar raztoupite v polovici vode, ka vam je ostalo. V drugoi polovici vode pa raztoupite sou, pa vlejte cuj kis. /eci/

Tou vse morete dobro vkūper zmejšati, pa 15-20 minut intenzivno mešiti, dokeč de testou gladko. Zdaj pa dente testou počivat, ali za pou vōre morete vōstlačiti s testa zračne mejere /buborék/, pa njajte testou dale počivati. Približno za eno vōro ali za vōro pa pou raztalajte testou na štiri tale. Lejko so dugi ali okrogli. Zgora je notri zreže z ostrim nožom. Enoga po dugom, drugoga po šurkom, pa tak te drugouč že znali, šteri se vam bole dopadne.

Pečico štedilnika morete segreti približno na 200-220°C. V pečico morete djati tudi eden pišker puno vode, naj de dosta pare. Krūh se pri toj temperaturi more peči 15-20 minut. Pred tistim, kak krūh notri v vroučo pečico denete, ga namažite z vodou. Gda je pečeni, ga palik morete mujti, zato ka se krūh rad mujva. Nej tak, kak ništerna deca.

Garantejam vam, ka de krūh preveč dober. Ka ne ponučate včas, tisto dente v zmrozovalnik. Tak te vsigdar meli sveži krūh, brez kemikalij, brez konzervansov. Dober tek vam želim!

žitek na Zemli. Nej je pa zmožen s svojo genialno inteligenco niti v najbougše opremlenom laboratorijumi ostvariti najenostavnejše živo bitje. Ne vej ostvariti eno malo pšenično zrnje, štero bi se potom samou od sebe razvijalo, pa bilou zmožno za tou, ka žitek svoj obnovi, ka s pomočjo korenja neorgansko snov spremeni v organsko, ka z njega, či spadne na rodovito zemlou, ranč takša rastlina zraste, s kakše je samou zraslo, ar ono nosi v sebi klico življenja. Tou je ena nedosegliva

svincom, v mlinaj ga da olūpati, pa s tem na nikoj dene 12 alkaličnih mineralov. Da krūh pečejo, pa ga v pekar-naj dale kvarijo z vse fele kemikalijami, dodatkami, konzervansami, naj lepše vōvidi, naj lepše naraste.

Tou, ka je stvorjeno, je vse stvorjeno za človeka, šteri vse leko ponūca za svoj hasek. Tak živino, kak i rastlinstvo. Ali grej je pa tisto, če človek kakšo žival buje ali kakšo rastlino samo zato doj vtrgne, ka se dugočasi.

SUZANA GUOTH

Mednarodna likovna kolonija v Monoštru

Od 10. do 17. avgusta je potekala v Slovenskem kulturnem in informativnem centru II. mednarodna likovna kolonija, na kateri je ustvarjalo osem umetnikov iz Italije, Avstrije, Slovenije, Slovaške in Madžarske. (Več o koloniji v naši naslednji številki.)

Valerija pa Samuel

NIKA ZA SMEJ...

Lejpi kaput

Elza je etognauk domau prišla pa je takši lejpi kaput mejla na sebi, ka je njena deca kauleg nje lejta. Vsi nagnauk so kričali: »Mama, kakši lejpi kaput pa maš. Udji, ka ti je te lejpi kaput ati küpo?«

Elza pa etak: »Vaš oče? No, tau bi nika bilau. Vej pa, če bi na njega čakala, eške bi vas tū nej bilau na svejti.«

I.B.

Porabje

ČASOPIS SLOVENCEV NA MADŽARSKEM

Izhaja vsak drugi četrtek

Glavna in odgovorna urednica
Marijana Sukič

Naslov uredništva:
H-9970 Monošter,
Gárdonyi G. ul. 1,
p.p. 77,
tel.: 94/380-767

e-mail:
porabje@mail.datanet.hu
ISSN 1218-7062.

Tisk:
SOLIDARNOST D.D.
Arhitekta Novaka 4
9000 Murska Sobota
Slovenija

Časopis izhaja z denarno pomočjo Uroda RS za Slovence v zamejstvu in po svetu ter Javnega sklada za narodne in etnične manjšine na Madžarskem.

RADIO MONOŠTER

UKV (FM) 106,6 MHz

Od ponedjeljka do sobote

od 16. do 17. vöre,

v nedelo

od 12. do 14. vöre.

Dostikrat nas sto pita, kak tau ka zadnje čase nika nej videti »lektorice« Valerije. Mi vam zdaj vöovadimo, zakoj nejma časa, ka bi ojdl v porabske šaule, na kulturne programe. Dapa tak mislimo, ka nej trbej o tom dosti pisati. Dojde, če poglednate kej pa te že vidli, kakšnoga lejpoga sineka ma. Samuel se je narodilo apriliša, od tistoga časa Valerija živi za njega. Tak pravi, ka je trno dobro dejte, vsigdar se smeje, kak se tau vidi na kejpi tō. Valeriji pa Janiji čestitamo za pridnoga sineka.